

Słowa kluczowe: przedstawienie zarzutów, uzasadnione podejrzenie, postępowanie przygotowawcze, promulgacja postanowienia, faza *in rem*, faza *in personam*

Kamila Konopko

Między formalizmem a gwarancyjnością – status podejrzanego po nowelizacji art. 313 § 1 k.p.k. w świetle standardów unijnych

ABSTRAKT

Artykuł analizuje instytucję przedstawienia zarzutów z art. 313 k.p.k. w świetle nowelizacji z 7.07.2023 r., koncentrując się na rozróżnieniu pojęć „sporządzenia” i „wydania” postanowienia oraz wyjątkach od zasady niezwłocznego ogłoszenia i przesłuchania podejrzanego. Omawia przesłankę „dostatecznie uzasadnionego podejrzenia”, funkcję gwarancyjną tej czynności, standardy prawa UE oraz problemy praktyki organów ścigania.

I. WPROWADZENIE

Instytucja przedstawienia zarzutów, uregulowana w art. 313 k.p.k., stanowi jeden z najbardziej kluczowych momentów podczas przebiegu postępowania przygotowawczego w polskim modelu postępowania przygotowawczego. Stanowi ona bowiem wieloaspektową czynność procesową, która wyznacza granicę pomiędzy postępowaniem toczącym się *in rem*, tj. ogólnie, w sprawie o popełnienie czynu zabronionego, a fazą *in personam*, kiedy to ściganie zaczyna być ukierunkowane przeciwko konkretnej osobie, podejrzewanej o popełnienie czynu będącego przedmiotem postępowania¹. Zgodnie z regulacją polskiej ustawy karnoprocesowej, od chwili przedstawienia zarzutów osoba będąca dotychczas w kręgu zainteresowania organów prowadzących postępowanie przygotowawcze uzyskuje status pełnoprawnej strony postępowania – podejrzanego, obejmując pełnię wynikających z uzyskanego statusu uprawnień

1 Z. Brodzisz, *Komentarz do art. 313 k.p.k. (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2023.

procesowych². Jako najbardziej doniosłe można wskazać na prawo dostępu do informacji o zarzutach oraz prawo korzystania z pomocy obrońcy.

Czynność przedstawienia zarzutów pełni w procesie karnym podwójną rolę. W pierwszej kolejności bowiem jest bezsprzecznie środkiem do realizacji zasady prawdy materialnej poprzez formalne doprecyzowanie przedmiotu toczącego się procesu w wymiarze zarówno podmiotowym – poprzez typowanie potencjalnego sprawcy, jak i przedmiotowym – poprzez określenie w sposób wymagany normą art. 313 § 2 k.p.k. zarzucanego czynu i jego kwalifikacji prawnej³. Z drugiej zaś strony czynność ta spełnia funkcję gwarancyjną, gdyż umożliwia osobie, której przedstawiony zarzut dotyczy, uzyskanie informacji o treści formułowanych wobec niej oskarżeń oraz podjęcie odpowiednich działań obronnych, adekwatnych do zaistniałej sytuacji procesowej⁴. Ponad powyższe, w judykaturze wskazuje się na skutki materialnoprawne, które wywołuje czynność przedstawienia zarzutów, w szczególności wpływ na sam bieg, jak i przerwanie lub zawieszenie terminu przedawnienia karalności czynu⁵. Opisywana czynność procesowa otwiera również możliwość stosowania wobec podejrzanego środków przymusu procesowego oraz środków zapobiegawczych, zgodnie z art. 249 § 2 k.p.k.

W wyniku nowelizacji z dnia 7.07.2023 r. w art. 313 § 1 k.p.k. w miejsce dotychczasowego zwrotu „sporządza się” wprowadzono określenie „wydaje się” postanowienie o przedstawieniu zarzutów⁶. Zmiana ta ma istotny wymiar prawny, ponieważ pojęcia sporządzenia i wydania nie mają identycznego znaczenia. Termin „wydano”, użyty m.in. w art. 71 § 1 k.p.k., interpretowany w świetle wykładni *a rubrica*, obejmuje nie tylko sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, lecz również jego ogłoszenie osobie podejrzananej oraz dokonanie jej przesłuchania – czyli czynności przewidziane w art. 313 § 1 k.p.k. Należy więc przyjąć, że „wydanie” postanowienia jest czynnością o charakterze złożonym, obejmującą pełny przebieg formalnego przedstawienia zarzutów, a nie ograniczającą się jedynie do przygotowania samego dokumentu⁷. Wyjątek od tej zasady przewiduje art. 313 § 1 *in fine* oraz § 1a k.p.k., zgodnie z którymi, w razie zaistnienia szczególnych okoliczności – takich jak ukrywanie się oskarżonego, przebywanie poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, konieczność niezwłocznego zastosowania środka zapobiegawczego przy jednoczesnym uniemożliwieniu ogłoszenia i przesłuchania z powodu stanu zdrowia, nietrzeźwości lub odurzenia – samo sporządzenie postanowienia jest równoznaczne z jego wydaniem. W praktyce wykonywanie

2 Zob. art. 71 k.p.k.

3 M. Kurowski, *Komentarz do art. 313 k.p.k.* (w:) *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2025.

4 Uchwała SN z 26.04.2007 r. (I KZP 4/07), LEX nr 244459.

5 Postanowienie SN z dnia 24.04.2007 r. (IV KK 31/07), LEX nr 262649; wyrok SN z 21.12.2022 r. (V KK 382/22), LEX nr 3509411.

6 Ustawa z dnia 7.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 1860).

7 M. Kurowski, *Komentarz...*, Nb. 1.

czynności przedstawienia zarzutów napotyka liczne problemy interpretacyjne. Sporne pozostaje zwłaszcza rozróżnienie pojęcia „wydania” postanowienia oraz jego „sporządzenia” w kontekście wspomnianych wyjątków. Analiza orzecznictwa wskazuje na niejednolite podejście organów ścigania do kwestii terminowości i warunków przeprowadzenia tej czynności, a także uwypukla przypadki nadużywania wyjątków przewidzianych w art. 313 § 1 *in fine* k.p.k., w tym instrumentalnego wykorzystywania ich w celu uzyskania skazania⁸.

Powyższe okoliczności wskazują, że przedstawienie zarzutów, mimo swojej utrwalonej roli w procesie karnym, jest instytucją, której praktyczne stosowanie wymaga ponownego, pogłębionego namysłu w kontekście ostatnich zmian legislacyjnych. Nowelizacja z 7.07.2023 r. nie tylko zmieniła brzmienie art. 313 § 1 i dodała § 1a k.p.k., lecz także wywołała istotne wątpliwości co do zakresu pojęcia „wydania” postanowienia oraz jego relacji do „sporządzenia” w świetle wyjątków określonych w ustawie. Rozbieżności interpretacyjne i niejednolita praktyka organów ścigania rodzą pytania o granice dopuszczalności odstępstw od ogłoszenia i przesłuchania podejrzanego, a tym samym o zachowanie gwarancyjnego charakteru tej czynności. Celem dalszej części opracowania jest omówienie problematyki związanej z nowym brzmieniem przepisu, analiza orzecznictwa oraz wskazanie kierunków wykładni, które pozwolą na zapewnienie zgodności praktyki z funkcją procesową instytucji przedstawienia zarzutów, a także funkcjonowania instytucji w świetle standardów prawa unijnego.

II. RAMY NORMATYWNE INSTYTUCJI

Polski ustawodawca, zgodnie z brzmieniem art. 71 § 1 k.p.k., powiązał moment przedstawienia zarzutów z nabyciem statusu podejrzanego w konkretnym postępowaniu. I tak zgodnie z powyższą regulacją za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której, bez wydania takiego postanowienia, postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. W ujęciu kodeksowym moment ten ma charakter konstytutywny – przed przedstawieniem zarzutów dana osoba, nawet jeśli jest obiektem zainteresowania organów ścigania, pozostaje uczestnikiem postępowania jedynie w charakterze świadka lub tzw. osoby podejrzananej. Na marginesie wskazać należy, iż pozycja osoby podejrzananej jest istotnie słabsza niż podejrzanego – osoba ta bowiem może być poddana środkom przymusu, takim jak zatrzymanie czy przeszukanie, przy jednoczesnym braku pełnej ochrony procesowej właściwej dla podejrzanego. Taki model regulacyjny, utożsamiający uzyskanie statusu podejrzanego z formalną czynnością przedstawienia zarzutów, należy jednak skonfrontować z wymogami prawa Unii Europejskiej. Zgodnie z art. 2 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE)

8 Wyrok NSA z 17.09.2014 r. (II FSK 587/13), LEX nr 1512670.

2016/1919 w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym⁹, w powiązaniu z regulacją Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym¹⁰, nakazują przyznanie, związanych z zaistniałą sytuacją zainteresowania organów ścigania daną osobą, związanych z nim gwarancji procesowych już od momentu, w którym dana osoba jest podejrzewana o popełnienie czynu zabronionego i zobowiązana jest do uczestnictwa w czynnościach dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych, a nie dopiero z chwilą formalnego przedstawienia zarzutów. W świetle tego ujęcia status „podejrzanego” w prawie unijnym jest szerszy niż w polskiej procedurze – obejmuje bowiem także osoby, wobec których nie wydano jeszcze formalnego postanowienia o przedstawieniu zarzutów, lecz które faktycznie stały się obiektem działań organów ścigania wskazujących na podejrzenie ich udziału w czynie zabronionym. W konsekwencji, w świetle standardów unijnych, dostęp do pomocy prawnej czy dostęp do informacji powinny być zagwarantowane już od chwili, gdy organ procesowy zamierza przeprowadzić wobec danej osoby czynności dochodzeniowo-śledcze, mogące rzutować na jej sytuację procesową, a nie dopiero od momentu formalnego przedstawienia zarzutów. W praktyce oznacza to, że przesuwanie w czasie wydania postanowienia z art. 313 k.p.k. w celu przeprowadzenia takich czynności, będących czynnościami silnie ingerującymi w prawa jednostki, takimi jak konfrontacja, odtworzenie przebiegu czynu zabronionego czy okazanie osoby, w fazie *in rem*, bez gwarancji procesowych jednostki, może pozostawać w kolizji z prawem Unii Europejskiej.

W świetle dyrektywy 2012/13/UE oraz dyrektywy 2013/48/UE status podejrzanego powstaje zatem w momencie, w którym organy krajowe „podejmują działania ścigania” wobec określonej osoby. Standard unijny wprost odchodzi od modelu opartego wyłącznie na wydaniu decyzji procesowej i akcentuje charakter czynności podejmowanych wobec osoby. Oznacza to, że w wielu stanach faktycznych osoba, która w prawie polskim formalnie pozostaje świadkiem, w świetle prawa UE jest już podejrzany – z pełnią wynikających z tego praw. Co więcej, należy zauważyć, że zagadnienie to zostało obecnie wyraźnie zidentyfikowane w debacie doktrynalnej. Wyrazem tej świadomości jest procedowany projekt nowelizacji Kodeksu postępowania karnego, który przewiduje istotną rekonstrukcję i doprecyzowanie definicji podejrzanego¹¹. Celem tej interwencji legislacyjnej jest usunięcie dostrzegalnych dotychczas

9 Dyrektywa 2016/1919 w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, CELEX 32016L1919.

10 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22.10.2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności, CELEX 32013L0048.

11 Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustawy, druk nr 1600 [dostęp: <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/druk.xsp?nr=1600>]

rozbieżności między regulacjami krajowymi a standardem wynikającym z dyrektyw unijnych, w szczególności w zakresie momentu powstania statusu procesowego i związanych z nim gwarancji. Zgodnie z projektowanym art. 71 § 1 k.p.k. status ten miałby powstawać wówczas, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa przez daną osobę oraz gdy wobec niej po raz pierwszy podejmowana jest czynność ukierunkowana na jej ściganie. Czynnością taką może być przykładowo zatrzymanie, przeprowadzenie okazania, przeszukanie osoby lub zajmowanych przez nią pomieszczeń albo pojazdu, pobranie materiału biologicznego w trybie art. 74 § 2 k.p.k. czy zarządzenie podsłuchu procesowego.

Warto też podkreślić, że Trybunał Sprawiedliwości UE konsekwentnie wskazuje, iż obie dyrektywy znajdują zastosowanie do osoby, wobec której istnieją informacje świadczące o popełnieniu czynu zabronionego i wobec której dokonano czynności o charakterze represyjnym, np. przeszukania zakończonego ujawnieniem substancji niedozwolonych. Dla powstania uprawnień gwarantowanych tymi dyrektywami pozostaje przy tym bez znaczenia, czy osoba została już formalnie poinformowana o posiadaniu statusu podejrzanego¹². Projektowane brzmienie art. 71 § 1 k.p.k., wraz z wynikającymi z niego uprawnieniami, ma zatem umożliwić pełne dostosowanie polskiej procedury karnej do standardu unijnego. Należy jednak zaznaczyć, że obecnie projekt ten pozostaje na etapie legislacyjnym, w związku z czym w praktyce status podejrzanego na gruncie obowiązującego Kodeksu postępowania karnego nadal pozostaje powiązany z instytucją przedstawienia zarzutów.

Na gruncie polskiej ustawy karnoprosesowej należy stwierdzić, że art. 313 k.p.k. jest konsekwencją art. 303 k.p.k., określającego moment wszczęcia postępowania przygotowawczego w fazie *in rem*. Przepisy te wyznaczają bowiem kolejne etapy postępowania – od ogólnego ustalenia, że mogło dojść do popełnienia przestępstwa, do wskazania konkretnej osoby jako podejrzanego. Różnica między nimi sprowadza się przede wszystkim do poziomu „uzasadnionego podejrzenia” wymaganego na danym etapie. W przypadku art. 303 k.p.k. wystarcza, że zachodzą przesłanki uzasadniające podejrzenie popełnienia przestępstwa jako zdarzenia, nawet gdy sprawca nie jest znany¹³. Podejrzenie to ma charakter ogólny i opiera się na wstępnych ustaleniach pozwalających wszcząć postępowanie w fazie *in rem*. Natomiast art. 313 § 1 k.p.k. wymaga wyższego progu dowodowego – uzasadnione podejrzenie musi odnosić się do konkretnej osoby, a organ procesowy powinien dysponować materiałem dowodowym pozwalającym na przedstawienie jej zarzutów. Podejrzenie ma w tym przypadku charakter spersonalizowany (*in personam*) i stanowi jakościowe przejście od badania zdarzenia do formalnego przypisania podejrzenia jego potencjalnemu sprawcy.

12 Wyrok TS z 7.09.2023 r., C-209/22.

13 K. T. Boratyńska, P. Czarnecki, R. Koper, *Komentarz do art. 313 k.p.k. (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2025.

I tak kolejno art. 313 k.p.k. stanowi punkt odniesienia dla art. 314 k.p.k., regulującego zmianę lub uzupełnienie zarzutów. Stanowi on o możliwości dostosowania treści postanowienia o przedstawieniu zarzutów do nowych ustaleń faktycznych, zakładając zachowanie tożsamości czynu. Kolejno wskazać należy, iż w świetle art. 249 § 2 k.p.k. przedstawienie zarzutów jest warunkiem *sine qua non* stosowania środków zapobiegawczych w postępowaniu przygotowawczym. Stanowczo należy jednak wykluczyć jakikolwiek automatyzm w stosowaniu tychże środków wobec podejrzanego, który to miałby wynikać jedynie z faktu nabycia określonego statusu procesowego. Wskazać bowiem trzeba, że w tej sytuacji ustawa wymaga wyższego poziomu prawdopodobieństwa popełnienia czynu – do przedstawienia zarzutów wymagane jest zaistnienie „dostatecznie uzasadnionego podejrzenia”, podczas gdy stosowanie środków zapobiegawczych wymaga już „dużego prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa”.

Moment przedstawienia zarzutów ma również znaczenie w kontekście negatywnych przesłanek procesowych, tj. art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. regulującego przedawnienie karalności. W orzecznictwie podkreśla się, że przedstawienie zarzutów może prowadzić do przerwania biegu przedawnienia w rozumieniu art. 102 k.k., jednak skuteczność takiego przerwania zależy od zachowania wymogów formalnych tej czynności¹⁴. Znaczenie art. 313 k.p.k. wykracza również poza klasycznie rozumiane postępowanie karne *sensu stricto*, gdyż na mocy art. 113 § 1 k.k.s. znajduje on zastosowanie także w postępowaniu w sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe. Zastosowanie to odbywa się z odpowiednim uwzględnieniem specyfiki procedury skarbowej, w której organy prowadzące postępowanie – w tym organy skarbowe – również mają obowiązek respektowania gwarancyjnej funkcji przedstawienia zarzutów¹⁵.

Uwzględniając powyższe, przepis art. 313 k.p.k. należy zaliczyć do regulacji o charakterze mieszanym, łączących w sobie elementy norm procesowych oraz materialnoprawnych. W wymiarze procesowym przepis ten określa moment przejścia postępowania z fazy prowadzonej *in rem* do fazy *in personam*, a tym samym moment zmiany statusu procesowego jednostki. W aspekcie gwarancyjnym zapewnia on realizację prawa do obrony poprzez umożliwienie podejrzanemu zapoznania się z treścią stawianych zarzutów i podjęcia adekwatnych działań procesowych. W płaszczyźnie materialnoprawnej wywołuje skutki w sferze biegu terminu przedawnienia karalności. Prawidłowa interpretacja i stosowanie omawianej instytucji mają zatem fundamentalne znaczenie dla utrzymania równowagi pomiędzy efektywnością postępowania karnego a poszanowaniem gwarancji procesowych jednostki, choć w przyszłości konieczność stosowania obecnego rozwiązania może zostać ograniczona w związku z planowaną nowelizacją Kodeksu postępowania karnego i projektowanymi zmianami art. 313 k.p.k.

14 Wyrok NSA z 17.09.2014 r. (II FSK 587/13), LEX nr 1512670.

15 Art. 113 § 1 k.k.s. Por. J. Błachut, *Komentarz do art. 113 k.k.s.* (w:) G. Keler, A. Soja, J. Błachut, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2024.

III. PRZESŁANKI PRZEDSTAWIENIA ZARZUTÓW

W myśl aktualnego brzmienia art. 313 § 1 k.p.k., w razie dostatecznie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa przez określoną osobę, wskutek danych istniejących w chwili wszczęcia śledztwa lub zebranych w jego toku, organ prowadzący lub nadzorujący postępowanie przygotowawcze wydaje postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ogłasza je i przesłuchuje tę osobę w charakterze podejrzanego. Od powyższej zasady, stanowiącej o konieczności niezwłocznego¹⁶ przystąpienia do ogłoszenia postanowienia i przesłuchania podejrzanego, ustawa wprowadza wyjątki w razie ukrywania się podejrzanego lub jego nieobecności w kraju. Nowelizacja z 7.07.2023 r. (Dz.U. poz. 1860) wprowadziła do Kodeksu postępowania karnego art. 313 § 1a, który zaczął obowiązywać po 14 dniach od ogłoszenia. Przepis ten umożliwia odstępnie od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i przesłuchania podejrzanego w sytuacji, gdy zachodzi konieczność natychmiastowego zastosowania środka zapobiegawczego, a stan zdrowia, nietrzeźwość lub odurzenie uniemożliwiają przeprowadzenie tych czynności. Dla zastosowania tej regulacji wymagane jest jednoczesne spełnienie dwóch warunków: po pierwsze, muszą istnieć podstawy do zastosowania środka zapobiegawczego oraz potrzeba jego niezwłocznego wykonania, wynikająca z przesłanki ogólnej określonej w art. 249 § 1 oraz przesłanki szczególnej z art. 258 k.p.k., w którejkolwiek z form; po drugie, nie mogą występować przesłanki negatywne określone w art. 259 k.p.k., w tym przede wszystkim zagrożenie dla życia lub zdrowia podejrzanego w razie pozbawienia go wolności. Ocena stanu zdrowia, który uniemożliwia udział w czynnościach przedstawienia zarzutów, powinna być dokonana na podstawie opinii biegłego, przy czym biegły powinien również określić, czy pozbawienie wolności w danej sytuacji nie naruszy zakazu z art. 259 § 1 pkt 1. Pojęcie „stan nietrzeźwości” należy interpretować zgodnie z definicją legalną zawartą w art. 115 § 16 k.k., z uwzględnieniem spójności z innymi przepisami proceduralnymi, w tym z art. 249 § 3a k.p.k.¹⁷

Zgodnie z art. 313 § 1 k.p.k. warunkiem wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów jest istnienie „dostatecznie uzasadnionego podejrzenia” popełnienia przestępstwa przez określoną osobę. Przesłanka ta, choć pozornie oczywista, budzi w doktrynie i orzecznictwie istotne rozbieżności interpretacyjne. W literaturze

16 Przez „pojęcie «niezwłocznego ogłoszenia» postanowienia podejrzanemu należy rozumieć dokonanie tej czynności w możliwie najkrótszym czasie, bez niepotrzebnych przerw. Już w chwili sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów organ powinien podjąć działania zmierzające do wezwania podejrzanego na przesłuchanie w realnym, wykonalnym terminie. Jeżeli nie zachodzą okoliczności określone w art. 313 § 1 in fine k.p.k., organ prowadzący postępowanie ma obowiązek w krótkich odstępach czasu – bez bezzasadnej zwłoki – zrealizować wszystkie czynności przewidziane w tym przepisie, tj. sporządzić, ogłosić postanowienie oraz przesłuchać podejrzanego. Nie oznacza to jednak obowiązku działania «natychmiast». Ciężar niezwłocznego ogłoszenia postanowienia spoczywa na organie procesowym, a ewentualne opóźnienia mogą wynikać wyłącznie z przeszkód praktycznych, takich jak ukrywanie się podejrzanego czy jego pobyt poza granicami kraju” (Z. Brodzisz, *Komentarz...*, nb. 9).

17 M. Kurowski, *Komentarz...*

podkreśla się, że pojęcie „dostatecznego podejrzenia” ma charakter stopniowalny i dynamiczny. Jak wskazuje M. Kurowski, wymóg ten oznacza istnienie takiego stanu wiedzy organu procesowego, w którym zgromadzony materiał dowodowy pozwala na powiązanie określonej osoby z czynem zabronionym w sposób wykraczający poza sferę przypuszczeń, lecz niekoniecznie gwarantujący pełne przekonanie o jej winie¹⁸. Wskazuje się, że pojęcie to ma wymiar obiektywny – powinno być oceniane z perspektywy racjonalnego organu procesowego, dysponującego określonym zestawem dowodów, a nie subiektywnych przekonań podmiotu prowadzącego daną sprawę. Orzecznictwo Sądu Najwyższego konsekwentnie wskazuje, że stopień podejrzenia wymagany do prawidłowego wykonania czynności przedstawienia zarzutów musi być wyższy niż ten, który uzasadnia wszczęcie postępowania przygotowawczego. W licznych judykatach tego sądu podkreślono, że o ile wszczęcie postępowania *in rem* wymaga jedynie „uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa”, o tyle przekształcenie go w fazę *in personam* wymaga „dostatecznego podejrzenia”, które musi opierać się na konkretnych, zweryfikowanych dowodach wskazujących na udział określonej osoby w czynie zabronionym¹⁹.

Z powyższym ściśle związany jest zakaz przesłuchania w charakterze świadka osoby, wobec której spełnione są przesłanki z art. 313 k.p.k. W orzecznictwie wskazuje się bowiem, że kontynuowanie przesłuchania w charakterze świadka po osiągnięciu progu istnienia „uzasadnionego dostatecznego podejrzenia” stanowi rażące naruszenie prawa do obrony²⁰. Prawo to obejmuje nie tylko możliwość korzystania z pomocy obrońcy, ale również prawo do nieobciążania samego siebie oraz do bycia poinformowanym, w sposób szczegółowy i bezzwłoczny, o treści stawianych zarzutów. Uchybienie tym wymogom skutkuje tym, że osoba *de facto* znajdująca się już w pozycji procesowej podejrzanego pozostaje formalnie traktowana jako świadek, co pozwala organowi procesowemu na stosowanie wobec niej obowiązków i sankcji właściwych tej roli (np. odpowiedzialności za odmowę składania zeznań czy za fałszywe zeznania), mimo że w rzeczywistości powinna korzystać z prawa do milczenia i ochrony przed samooskarżeniem. W literaturze wskazuje się, że w takich sytuacjach może powstać pozaustawowy kontratyp działania w warunkach obrony koniecznej praw procesowych jednostki, rozumiany jako odpięcie bezpośredniego, bezprawnego zamachu organu procesowego na konstytucyjnie chronione prawa podejrzanego²¹. Wyraża się on m.in. w odmowie złożenia zeznań lub udzielenia odpowiedzi na pytania, nawet wbrew formalnemu obowiązkowi wynikającemu z roli świadka. Taka odmowa lub depozycje

18 M. Kurowski, *Komentarz...*

19 Uchwała SN z 23.02.2006 r. (SNO 3/06), LEX nr 470201.

20 Uchwała SN z 26.04.2007 r. (I KZP 4/07), LEX nr 244459.

21 D. Lapawa, *Pozaustawowy kontratyp działania w ramach uprawnień wynikających z prawa do obrony w kontekście nowelizacji art. 233 § 1 Kodeksu karnego*, „Przegląd Prawa Karnego” 2025/2, s. 91–123, <https://journals.us.edu.pl/index.php/ppk/article/view/11892> (dostęp: 8.08.2025 r.).

„świadka” niezgodne z prawdą, choć formalnie mogłyby wypełniać znamiona przestępstwa z art. 233 § 1 lub 2 k.k., w świetle tego kontratyputu nie są przestępstwem, gdyż służą ochronie fundamentalnych gwarancji procesowych²². Z punktu widzenia funkcji gwarancyjnej art. 313 k.p.k. szczególne znaczenie ma uchwała Sądu Najwyższego z 26.04.2007 r., I KZP 4/07, w której podkreślono, że kontynuowanie przesłuchania w charakterze świadka po osiągnięciu progu „dostatecznie uzasadnionego podejrzenia” stanowi naruszenie prawa do obrony, a pozyskane w ten sposób zeznania mogą być uznane za niedopuszczalny dowód w postępowaniu karnym²³. Takie stanowisko znajduje potwierdzenie również w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który w sprawie *Salduz przeciwko Turcji*²⁴ wskazał, że prawo do obrony przysługuje już od momentu, w którym dana osoba zostaje „podejrzana” w sensie faktycznym, a nie dopiero od chwili formalnego postawienia zarzutów. Zauważyć jednak należy, iż takie rozumienie podejrzanego jest niezgodne z literalną definicją ustawową zawartą w art. 71 § 1 k.p.k., co w praktyce osłabia wartość tej definicji jako gwarancji procesowej i otwiera pole do jej obchodzenia poprzez opóźnianie momentu formalnego przedstawienia zarzutów. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera projekt nowelizacji Kodeksu postępowania karnego. Planowane rozwiązania legislacyjne mają stworzyć spójność systemową oraz zapewnić realną efektywność gwarancji procesowych związanych z uzyskaniem statusu podejrzanego.

Przekroczenie momentu, w którym zgromadzony materiał dowodowy spełnia przesłanki „dostatecznie uzasadnionego podejrzenia” w rozumieniu art. 313 § 1 k.p.k., przy jednoczesnym zaniechaniu formalnego przedstawienia zarzutów, należy oceniać jako naruszenie prawa do obrony gwarantowanego konwencyjnie, konstytucyjnie i kodeksowo. Naruszenie to ma charakter nie tylko formalny, lecz także materialny – rzutuje bowiem na dopuszczalność wykorzystania uzyskanego materiału dowodowego, wiarygodność postępowania oraz zgodność procedury z wymogami rzetelnego procesu. W tym ujęciu art. 313 k.p.k. pełni rolę normatywnej granicy, której przestrzeganie jest warunkiem zachowania równowagi między efektywnością działań organów ścigania a ochroną podstawowych praw jednostki. Jego właściwa interpretacja i stosowanie mają kluczowe znaczenie dla zapobiegania praktykom instrumentalnego korzystania ze statusu świadka w celu pozyskiwania dowodów obciążających.

22 D. Lapawa, *Pozastawowy...*

23 Uchwała SN z 26.04.2007 r. (I KZP 4/07), LEX nr 244459.

24 Wyrok ETPCz z 27.11.2008 r., skarga nr 36391/02, *Salduz p. Turcji*, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-153292>.

IV. „SPORZĄDZENIE” A „WYDANIE” POSTANOWIENIA O PRZEDSTAWIENIU ZARZUTÓW

Na gruncie art. 313 § 1 k.p.k. w doktrynie i judykaturze ukształtowała się koncepcja tzw. „promulgacji” postanowienia o przedstawieniu zarzutów, obejmująca trzy zasadnicze elementy: sporządzenie postanowienia, jego ogłoszenie podejrzanemu oraz przesłuchanie tej osoby w charakterze podejrzanego²⁵. Dopiero łączne wystąpienie tych czynności pozwala uznać, że doszło do skutecznego przedstawienia zarzutów i przekształcenia postępowania w fazę *in personam*. Brak któregośkolwiek z tych elementów – z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie – powoduje, że skutki procesowe i materialnoprawne związane z przedstawieniem zarzutów nie powstają. I tak w orzecznictwie przyjęto, że samo „sporządzenie” postanowienia o przedstawieniu zarzutów – rozumiane jako jego fizyczne przygotowanie i podpisanie przez uprawniony organ – nie jest równoznaczne z jego „wydaniem” w rozumieniu procesowym²⁶. „Wydanie” postanowienia następuje bowiem dopiero z chwilą jego ogłoszenia osobie, której dotyczy, co jest warunkiem uzewnętrznienia treści aktu procesowego i nadania mu skuteczności wobec tej osoby. Sąd Najwyższy wskazał, że do momentu ogłoszenia postanowienie nie wywołuje skutków w zakresie zmiany statusu procesowego, a osoba, której ono dotyczy, formalnie nie jest jeszcze podejrzanym. Podobnie wypowiadał się Sąd Najwyższy w innych orzeczeniach, akcentując, że czynność sporządzenia aktu procesowego bez jego doręczenia lub ogłoszenia pozostaje czynnością wewnętrzną organu, niepodlegającą kontroli w drodze środków zaskarżenia²⁷.

Ustawodawca przewidział wyjątki od zasady jednoczesnego sporządzenia, ogłoszenia i przesłuchania w sytuacjach, gdy podejrzany ukrywa się lub przebywa poza granicami kraju. Katalog ten został uzupełniony w wyniku dodania do art. 313 § 1a k.p.k. W takich przypadkach dopuszczalne jest sporządzenie postanowienia bez jego niezwłocznego ogłoszenia i przesłuchania w charakterze podejrzanego, przy czym już sama czynność sporządzenia nadaje danej osobie status podejrzanego w rozumieniu art. 71 § 1 k.p.k., umożliwiając podejmowanie wobec niej określonych działań procesowych, takich jak wydanie listu gończego czy europejskiego nakazu aresztowania. Zarówno w literaturze, jak i w orzecznictwie podkreśla się, że katalog tych wyjątków ma charakter zamknięty i nie może być interpretowany rozszerzająco²⁸. Odstępstwo od obowiązku niezwłocznego ogłoszenia zarzutów jest dopuszczalne wyłącznie w przypadkach enumeratywnie wskazanych w art. 313 § 1 *in fine*²⁹. Jakiegokolwiek próby

25 Postanowienie SN z 5.09.2001 r. (III KKN 44/01), LEX nr 51860.

26 Postanowienie SN z 24.04.2007 r. (IV KK 31/07), LEX nr 262649.

27 Por. R. A. Stefański, *Glosa do postanowienia SN z dnia 22 czerwca 2001 r., III KKN 44/01*, „Prokuratura i Prawo” 2002/5, s. 84–89.

28 Postanowienie SN z 5.09.2001 r. (III KKN 44/01), LEX nr 51860; postanowienie SN z 24.04.2007 r. (IV KK 31/07), LEX nr 262649.

29 Aktualnie również w sytuacjach wskazanych w art. 313 § 1a k.p.k.

rozszerzenia tego katalogu na inne okoliczności faktyczne stanowiłyby naruszenie gwarancji procesowych podejrzanego. Niemożność dokonania ogłoszenia i przesłuchania musi mieć charakter obiektywny, a nie wynikać z przyczyn leżących po stronie organu prowadzącego postępowanie.

W praktyce sądowej odnotowano przypadki nadużywania wyjątków przewidzianych w art. 313 § 1 *in fine*, w których organy procesowe – mimo realnej możliwości kontaktu z podejrzanym – formalnie powoływały się na jego „ukrywanie się” lub „nieobecność w kraju” w celu odwleczenia momentu ogłoszenia zarzutów i przesłuchania. Tego rodzaju działania, choć pozornie mieszczące się w granicach przepisu, w istocie prowadzą do obejścia jego funkcji gwarancyjnej i mogą wywoływać istotne skutki materialnoprawne, zwłaszcza w zakresie biegu przedawnienia. Przykładem takiej praktyki jest sprawa kasacyjna, w której organ prowadzący postępowanie przez kilka miesięcy utrzymywał osobę w statusie świadka, pomimo że znał jej miejsce pobytu i mógł skutecznie wezwać ją do stawienia³⁰. W innym przypadku Sąd Najwyższy jednoznacznie stwierdził, że powoływanie się na wyjątek ustawowy jest niedopuszczalne, jeśli utrudnienia w kontakcie z podejrzanym wynikają z opieszałości lub zaniechań organizacyjnych organów ścigania³¹. Rozstrzygnięcia te znajdują potwierdzenie w obszernej sprawie karnoskarbowej³², w której sądy obu instancji analizowały sytuację, gdy organy ścigania próbowały zastosować art. 313 § 1 *in fine*, powołując się na „nieobecność w kraju” oskarżonego, podczas gdy jego wyjazdy miały charakter krótkotrwały, okresowy i nie uniemożliwiały kontaktu. W ustaleniach sądu podkreślono, że realną przeszkodą w przeprowadzeniu czynności był stan zdrowia podejrzanego, a nie przesłanki ustawowe. Jako że „stan zdrowia” nie został wymieniony w zamkniętym katalogu wyjątków z art. 313 § 1 *in fine* – w sytuacji zaistniałej przed nowelizacją z 2017 r., dodającą § 1a – wykorzystanie tej przesłanki do odroczenia ogłoszenia zarzutów uznano za naruszenie prawa, które doprowadziło do uznania nieskuteczności czynności, a w konsekwencji do przedawnienia karalności czynu i umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.

Reasumując – skuteczne przedstawienie zarzutów wymaga łącznego spełnienia trzech elementów promulgacji: sporządzenia postanowienia, jego ogłoszenia podejrzanemu oraz przesłuchania w charakterze podejrzanego. Brak któregośkolwiek z tych elementów – poza wyjątkami enumeratywnie określonymi w ustawie – uniemożliwia przekształcenie postępowania w fazę *in personam*. Wyjątki te, z uwagi na swój zamknięty katalog, podlegają wykładni ścisłej i mogą być stosowane wyłącznie w razie obiektywnej niemożności ogłoszenia postanowienia i przesłuchania podejrzanego.

30 Postanowienie SN z 16.01.2009 r. (IV KK 256/08), LEX nr 486201.

31 Postanowienie SN z 5.09.2001 r. (III KKN 44/01).

32 Postanowienie SN z 4.07.2019 r. (III KK 273/18), LEX nr 2695214.

V. ZAKOŃCZENIE I WNIOSKI

Analiza art. 313 k.p.k. oraz jego relacji z innymi regulacjami proceduralnymi i materialnoprawnymi prowadzi do wniosku, że instytucja przedstawienia zarzutów zajmuje modelowo centralne miejsce w systemie gwarancji procesowych jednostki, pełniąc jednocześnie istotną funkcję porządkującą przebieg postępowania przygotowawczego. Jej rola jest wielopłaszczyznowa – z jednej strony wyznacza granicę pomiędzy fazą *in rem* a *in personam*, precyzując przedmiot postępowania w wymiarze podmiotowym i przedmiotowym, z drugiej zaś – stanowi instrument realizacji prawa do obrony, zapewniając podejrzanemu możliwość zapoznania się z treścią stawianych mu zarzutów oraz niezwłocznego skorzystania z pomocy obrońcy. W płaszczyźnie materialnoprawnej czynność ta może wywoływać skutki o fundamentalnym znaczeniu, w szczególności w zakresie biegu przedawnienia karalności czynu. Nowelizacja z dnia 7.07.2023 r., zastępująca dotychczasowy zwrot „sporządza się” pojęciem „wydaje się”, wprowadziła istotną zmianę pojęciową, która w praktyce oddziałuje na sposób rozumienia i wykonywania obowiązków organów ścigania. „Wydanie” postanowienia o przedstawieniu zarzutów, ujmowane jako czynność złożona obejmująca sporządzenie, ogłoszenie i przesłuchanie, stanowi standard, od którego odejście jest możliwe wyłącznie w przypadkach enumeratywnie wskazanych w art. 313 § 1 *in fine* i § 1a k.p.k. Zamknięty charakter katalogu wyjątków przesądza o konieczności ich ścisłej wykładni, wykluczającej rozszerzanie ich zakresu na sytuacje w nim nieprzewidziane.

W tym kontekście art. 313 k.p.k. należy postrzegać nie tylko jako przepis proceduralny, lecz jako normę o charakterze mieszanym, wyznaczającą normatywną granicę działań organów ścigania wobec jednostki. Jego właściwa interpretacja powinna uwzględniać zarówno cel efektywnego ścigania przestępstw, jak i konieczność ścisłego przestrzegania gwarancji procesowych podejrzanego. Wymaga to konsekwentnego stosowania standardu „dostatecznie uzasadnionego podejrzenia” jako progu dowodowego niezbędnego do formalnego przejścia do fazy *in personam*, z jednoczesnym zakazem przesłuchiwanie w charakterze świadka osoby, która ten próg faktycznie osiągnęła.

Projektowana nowelizacja ustawy karnoprocesowej, zakładająca odejście od konstrukcji statusu podejrzanego opartej wyłącznie na formalnym akcie procesowym na rzecz modelu odzwierciedlającego materialne przesłanki podjęcia czynności ścigania wobec jednostki, stanowi istotną próbę systemowego dostosowania polskiej procedury karnej do standardów ochronnych wynikających z unijnych dyrektyw obrończych. Interwencja legislacyjna zmierza do przewyciężenia dotychczasowej dychotomii między statusem podejrzanego „w sensie formalnym” a podejrzanego „w sensie materialnym”, co w praktyce ma prowadzić do ujednolicenia standardu gwarancyjnego oraz zapobieżenia sytuacjom, w których organ procesowy korzysta z konstrukcji świadka w sposób sprzeczny z rzeczywistą funkcją podejmowanych czynności dowodowych.

Do czasu wejścia w życie projektowanych rozwiązań art. 313 k.p.k. pozostaje jednak kluczową normą chroniącą jednostkę przed arbitralnością organów ścigania. Konieczne jest zatem jego wykładanie w sposób, który w pełni realizuje funkcję gwarancyjną tej instytucji oraz zapewnia zachowanie konstytucyjnie i konwencyjnie wymaganej proporcjonalności między efektywnością postępowania przygotowawczego a ochroną praw procesowych podejrzanego. W konsekwencji zapewnienie zgodności krajowego modelu przedstawienia zarzutów ze standardem unijnym wymaga, z jednej strony, ścisłej i restryktywnej interpretacji wyjątków od zasady niezwłocznego ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów, a z drugiej – respektowania materialnoprawnych przesłanek powstania statusu podejrzanego, wynikających bezpośrednio z prawa Unii Europejskiej. Dopiero integracja obu tych elementów umożliwia utrzymanie właściwej równowagi między formalizmem procesowym a realną, efektywną ochroną jednostki, a tym samym zapewnia zgodność polskiej procedury karnej z zasadą rzetelnego procesu w jej europejskim ujęciu.

apl. adw. Kamila Konopko

Absolwentka Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Pracę magisterską pt. Sprzeciwianie się prokuratora – uprawnienie strony postępowania czy ingerencja w dyskrecyjną władzę sędziego?, pisaną pod kierunkiem prof. dr. hab. Jerzego Skorupki, obroniła w 2024 r., uzyskując tytuł magistra. Od października 2024 r. doktorantka w Szkole Doktorskiej na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii w Katedrze Postępowania Karnego. Od grudnia 2024 r. aplikantka adwokacka w Izbie Adwokackiej we Wrocławiu. Działalność naukową łączy z pracą w kancelarii adwokackiej na terenie Wrocławia.

Graduate of the Faculty of Law, Administration and Economics at the University of Wrocław. In 2024 she defended her Master's thesis entitled Opposing the prosecutor – a right of the parties to the proceedings or interference with the discretionary power of the judge? written under the supervision of Prof. dr hab. Jerzy Skorupka and obtained a Master's degree. Since October 2024, she has been a doctoral student at the Doctoral School at the Faculty of Law, Administration and Economics in the Department of Criminal Procedure. Since December 2024, she has been a trainee advocate at the District Bar Council in Wrocław. She combines her academic activities with work at a law firm in Wrocław.

ORCID: 0009-0009-2330-0368

ABSTRACT

Keywords: *presentation of charges, justified suspicion, pre-trial proceedings, promulgation of an interim decision, in rem phase, in personam phase*

Limits of application of Article 313 of the Code of Criminal Procedure – grounds for the presentation of charges. The problem of drafting and issuing an interim decision

The article analyses the institution of presenting charges under Article 313 of the Code of Criminal Procedure in Poland in the light of the amending act of 7 July 2023, focusing on the distinction between the concepts of ‘drawing up’ and ‘issuing’ an interim decision and exceptions to the rule of immediate announcement and interrogation of the suspect. It discusses the prerequisite of ‘sufficiently justified suspicion’, the guarantee function of this activity, EU law standards and problems occurring in the practice of law enforcement authorities.

Bibliografia

1. **Błachut Jacek** (w:) Grzegorz Keler, Agnieszka Soja, Jacek Błachut, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2024
2. **Boratyńska Katarzyna, Czarnecki Paweł, Koper Radosław** (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2025
3. **Brodzisz Zdzisław** (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2023
4. **Kurowski Michał** (w:) *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2025
5. **Lapawa Dominika**, *Pozastawowy kontratyp działania w ramach uprawnień wynikających z prawa do obrony w kontekście nowelizacji art. 233 § 1 Kodeksu karnego*, „Przegląd Prawa Karnego” 2025/2, s. 91–123
6. **Stefański Ryszard Andrzej**, *Glosa do postanowienia SN z dnia 22 czerwca 2001 r.*, III KKN 44/01, „Prokuratura i Prawo” 2002/5, s. 84–89